

ФОРМУВАННЯ У РУХАХ УЯВЛЕНЬ ПРО НАВКОЛИШНІЙ СВІТ В УЧНІВ ПЕРШИХ КЛАСІВ З ЗОРОВИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ

Юлія КАРТАВА

Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка

На сучасному етапі в загальноосвітніх школах України поруч із здоровими учнями зростає всі більше і більше дітей, що мають вади зору.

Із зв'язку з тенденцією до підвищення кількості дітей з зоровими порушеннями, створюються спеціальні заклади освіти, де навчаються і виховуються діти з вадами зору. Якщо таких закладів не існує в місті, то педагог повинен підходити індивідуально до навчання дитини, враховуючи зорову патологію і використовуючи, крім загальних методів і прийомів, спеціальні.

Так, в місті Суми існує навчально-виховний комплекс "Початкова школа-дошкільний заклад № 37 "Зірочка", в якому навчаються діти від 3-х до 10-ти років з різними зоровими захворюваннями.

Найбільш поширеними формами зорових порушень є: амбліопія, астигматизм, близорочкість, міопія, гіперметропія, які характеризуються різним ступенем гостроти зору, двоїстим зором, фіксації зору, кольоророзрізнення тощо.

Порушення функцій зорового аналізатора, що виконує одну із важливих ролей у житті дитини, суттєво змінює умови, в яких протікає життєдіяльність дитини.

Педагогічні спостереження в НВК № 37 показало, що у дітей з вадами зору зустрічається ряд вторинних порушень:

- уповільненню розвитку сенсорних функцій, зокрема збідненість чуттєвих образів;
- уявлення про предмети і явища докільця, при спонтанному їх формуванні, виявляються звуженими, фрагментарними, схематичними;
- спостерігається слабкий розвиток навичок обстеження предметів і просторових зв'язків;
- порівняно із зрячими учнями слабозорі діти сприймають меншу кількість ознак предметів та явищ;
- порівняно повільно відбувається запам'ятовування наочного матеріалу, що зумовлено нечіткістю сприйняття;
- також ми відмітили наявність диспропорції між запасом слів та образами предметів.

Враховуючи рухову активність дітей з вадами зору, ми визначили, що характерною ознакою таких дітей є зниження їх рухової активності, обмеження орієнтування у просторі та часі.

Ці порушення свідчать і дослідження відомих тифлопедагогів та фізіологів, таких як М. І. Земцова, Л. І. Солнцева, В. А. Феоктистова та інших. Вони вказували на те, що зоровий дефект негативно впливає на формування рухових процесів, що забезпечують дітям адекватне відображення світу. А також вказували, що рухові функції дитини з вадами зору успішніше розвиватимуться на тактильній основі, де поряд із зоровою чутливістю приймають участь слухове, нюхове, м'язове, вібраційне та інші види чуття.

Тому нами була спеціально створена система сезонних рухливих ігор дидактичного характеру з питань формування уявлень дітей з вадами зору. Цю систему ігор ми

використовували у 1-х класах на уроках природничого циклу та фізичної культури, що проводили на свіжому повітрі.

Мета цих ігор – систематизувати, закріпити і корегувати знання учнів про предмети та явища навколишнього світу, їх основні ознаки; сприяти розвитку пізнавальної діяльності, сенсорних функцій, рухової активності; формувати просторові та часові уявлення; викликати та підтримувати інтерес до знань.

Ми поділили ігри на групи ігор у залежності від пори року.

В першу групу увійшли:

I група – рухливі ігри дидактичного спрямування “Осінь палітра” (“Осінь палітра”, “Знайди своє дерево, кущі, дерева та квіти”, “Дощик на дорозі”, “Осіньні листочки”, “Осінь килим ткала” тощо).

В II групу включені:

II група – РІДС “Чарівна зима” (“Чарівні сніжинки”, “Сліди на снігу”, “Сніг, лід і вода”, “Птахи і звірі взимку” тощо).

III група – РІДС “Весняні барви” (“Весна днем красна”, “Відгадай, яка пташка”, “Віночок”, “Весняні барви”).

IV група РІДС “Здрастуй, лігечко” (“Бджілка”, “Жива і нежива природа”, “Назви п’ять імен”, “Знайди своє дерево” тощо).

При використанні ігор ми простежили, що діти з вадами зору активніше пізнають навколишній світ, без особливих труднощів можуть навчитися розрізняти предмети за формою, об’ємом, нюхом, смаком, звуком та практичним призначенням. Навчаючись розпізнавати ці предмети через гру, діти в той же час вдосконалювали збережені аналізатори, а саме: дотик, нюх, смак, м’язове чуття, розвивали свою мову, вчилися швидше реагувати на запитання, порівнювати, співставляти, визначати предмети за його ознаками, використовувати досвід в новій ситуації.

Спостерігаючи за грою, ми відмітили, що відчуваючи задоволення, дитина з вадами зору прагнула удосконалити свої рухи, краще виконати ту чи іншу рухову дію.

Також система, створених нами ігор, сприяла розвитку координації рухів, орієнтуванню у просторі, удосконаленню ходьби, бігу, стрибків, витривалості, швидкості.

Створюючи таку систему ігор, ми мали на меті не тільки милування красою природи, збагачення знань про довкілля, розвиток рухової активності, а й загартування дитячого організму, зміцнення здоров’я учнів. Тому ці ігри проводили на свіжому повітрі. Вони позитивно впливали на всебічний фізичний розвиток, сприяли профілактиці захворювань серцево-судинної, дихальної, нервової систем, зміцнювали м’язи та опорно-руховий апарат.

Учні отримували практичні заняття з теми “Людина – частина природи”, “Взаємодія навколишнього середовища та здоров’я людей”.

При проведенні рухливих ігор дидактичного спрямування ми використовували елементи самомасажу пальців рук і вправи на розвиток дрібної моторики (“Будинок”, “Окуляри”, “Човник”, “Пароплав” тощо).

Використовуючи ці вправи, за допомогою мовного супроводу та показу умов предметів рухами, розширювали уявлення учнів про предмети та явища навколишнього світу, створювали зорові образи предметів та геометричних еталонів в процесі сприйняття та орієнтування. Бо науковцями доведено, що слабозора дитина при сприйнятті предметів навколишнього світу та при орієнтуванні, порівнює їх з геометричними фігурами (будинок – квадрат; ялинка – трикутник...).

А головне те, що систематичні вправи з тренування рухів пальців є стимулюючим засобом для розвитку мови, а також, на думку Н. М. Кольцової, – міцним засобом для зміцнення працездатності кори головного мозку.

Таким чином, використана нами система сезонних рухливих ігор дидактичного спрямування на свіжому повітрі, сприяла психічному розвитку, а саме, пізнавальним можливостям, чуттєвої сфери, фізичному розвитку, зміцненню здоров'я.

Зивчення природи через спостереження, виконання практичних дій з об'єктами на тактильній основі допомогло ознайомити дітей з ознаками, які неможливо висловити за допомогою слова чи ілюстрації.

Використана нами система сезонних рухливих ігор дидактичного спрямування сприяла накопиченню достатньої кількості чітких, конкретних і правильних уявлень про довкілля, що необхідно для формування уявлень учнів про навколишній світ і формування наукового світогляду.

Тому ці ігри ми радимо використовувати у роботі не тільки з дітьми, що мають порушення зору, а й здоровими учнями та іншою групою дітей, які мають відхилення у фізичному та психічному розвитку.

Література:

1. Бондаров В. П., Якунин Г. А. Развитие, обучение и воспитание детей с нарушениями зрения. – Москва: Просвещение, 1990. – 223 с.
2. Бондарова М. М. Двигательная активность и развитие функций мозга ребенка. – М.: 1973. – С. 130.
3. Савицкая Л. И. Развитие компенсаторных процессов у слепых детей дошкольного возраста. – Москва: Педагогика, 1980. – 192 с.

THE MOVING FORMATION OF IDEAS ABOUT THE SURROUNDING ENVIRONMENT OF THE BAD-SIGHTED PUPILS OF THE FIRST FORMS OF THE PRIMARY SCHOOL.

Yuliya KARTAIEVA

Sumy State Pedagogical University named after A. Makarenko.

The author of this article raises the problem of usage of season outdoor games. These games improve the moving and visual functions and form the ideas about the surrounding environment of the bad-sighted pupils. They are used for correction and development of sensor – motoric sphere of young schoolchildren having failure of vision.
